

Крім того сам виробничий процес сприяє збереженню екологічних ресурсів, оскільки унеможливорює використання у виробничому процесі шкідливих речовин.

Але в даному випадку дрібним підприємствам буде важко пробиватись на цей сегмент ринку самостійно, особливо враховуючи імідж країни, як радіаційно забрудненої. Тож у даному випадку зростає роль виробничої кооперації сільгоспвиробників.

Отже, необхідність сегментування глобального ринку сільськогосподарської продукції і позиціонування вітчизняних підприємств на ньому пов'язана насамперед з загостренням конкуренції, необхідністю підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції і отримання достатніх обсягів прибутку, щоб вкладати у розвиток сільськогосподарського виробництва і оновлення основних засобів відповідно до руху науково-технічного процесу і вимог ринку. Виходячи зі сказаного, пропоную виділити наступні сегменти ринку сільськогосподарської сировини рослинного походження: виробники біопалива; тваринництво; споживачі традиційної продовольчої сільськогосподарської продукції; споживачі органічної сільськогосподарської продукції.

Література

1. Economics of Food Labeling//By Elise Golan, Fred Kuchler, and Lorraine Mitchell with contributions from Cathy Greene and Amber Jessup. Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. Agricultural Economic Report. — 2008. — No. 793.
 2. Hill, Charles W. L. International Business: Competing In The Global Market Place. — Burr Kidge: IRWIN, 1994. — 615 p.
 3. *Marketing U. S. Organic Foods Recent Trends From Farms to Consumers* // United States Department of Agriculture Economic Information Bulletin. — 2009. — N 58.
 4. Trade and Environment: A Resource Book // Edited by A.Najam, M. Halle, R. Meléndez-Ortiz. — ICTSD. — 2007. — 279 с.
- Статтю подано до редакції 18.06.10 р.

УДК 339.137.2

С. Ю. Пахомов, доц.,

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

СВІТ ПЕРЕБОРЮЄ САМ СЕБЕ

АНОТАЦІЯ. У даній статті розглядаються історичні паралелі, сучасні тенденції та перспективи розвитку світогосподарської системи. Особливу увагу автором приділено дослідженню впливу ціннісних факторів на трансформацію сучасної моделі світу, а також пошуку відповідей стосовно причин та наслідків світової економічної кризи в умовах глобалізації.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: світогосподарська система, сучасна модель суспільства, ціннісні фактори, умови глобалізації, економічна криза.

АННОТАЦИЯ. В данной статье рассматриваются исторические параллели, современные тенденции и перспективы развития мирохозяйственной системы. Особое внимание автором уделено исследованию влияния ценностных факторов на трансформацию современной модели мира, а также поиска ответов относительно причин и следствий мирового экономического кризиса в условиях глобализации.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: мирохозяйственная система, современная модель общества, ценностные факторы, условия глобализации, экономический кризис.

ANNOTATION. In the given paper the historical parallels, modern lines and outlook of progressing the world economy system are esteemed. The special attention by the author is given to study of influencing value factors on transformation of modern model of the world, and also looking up of the answers concerning reasons and consequents of a world economic crisis in conditions of globalization.

KEYWORDS: the world economy system, modern model of the globe, value factors, conditions of globalization, economic crisis.

Взятися за перо мене спонукала стаття Адама Ротфельда «Куди йде світ» [4].

Багато положень, висловлених А. Ротфельдом, налаштовують на полеміку, або ж на розвиток його ідей. При цьому, звичайно ж, у мене є свій задум, який лише частково відображений у назві статті.

Почнемо з «труднощів прогнозування», з того, що, згідно авторові, — круті суспільні зміни, — на відміну від технічних відкриттів, кліматичних змін і багато чого іншого, — передбаченню не піддаються. І ця думка досить переконливо підкріплюється посиланнями на те, що «в першому десятилітті двадцятого століття ніхто не вважав, що більшовицький переворот у Росії в жовтні 1917 р., який здійснила жменька фанатиків, змінить більш ніж на 70 років подобу всього світу». Далі, пише автор про те, що «не існує такої методології, яка дозволила б передбачати появу харизматичних фанатиків, здатних нав'язати свою волю мільйонам людей у різних регіонах світу». Нарешті, автор на підтвердження своєї позиції приводить ту обставину, що «ніхто не сформулював прогноз, який би обіцяв швидкий розпад радянської імперії».

З автором можна погоджуватися, якщо маються на увазі деталі масштабних зрушень, що відбуваються. Інша справа, якщо йдеться про природу самих цих зрушень. Візьмемо вихід на світову арену в XX столітті соціалізму: адже те, що епоха соціалізму невблаганно насувалася, відчував навіть Бісмарк, що заявив після читання «Капіталу» Маркса: «...з цим бухгалтером нам доведеться поводитися». Та і Бердяєв, розповідаючи про багатосторонні соціалістичні утопії, дотепно підмітив: «Властивість цих утопій є такою, що вони здійснюються» [1]. Отже «примара комунізму» витала не лише у фантазіях Маркса; цими ідеями вже в XIX столітті були одержимі мільйони.

До речі, задовго до Жовтневої революції передбачалося і те, що соціалізм може стати стійко життєздатним лише в симбіозі з капіталізмом. Далеко не першим про це заявив Ленін, пропонуючи проект НЕПу; і та ж шведська, або австрійська моделі нинішнього соціалізму такими діячами, як Каутський, вже в XIX столітті обґрунтовувалися.

Що ж до краху СРСР, то і ця подія багатьма радянськими дисидентами, подібно Зинов'єву, передбачалася. Більш того, вже за часів Брежнєва було ясно, що на зміну одному соціальному виродкові неминуче прийде інший, — чимось ще гірший. До речі, і ті нобелівські лауреати (Леонт'єв, Тобін та інші), які у барвах змалювали пострадянського виродка, що ще навіть не

виклювався, — не були в цьому сенсі першими; провідні економісти країни, такі як Абалкін, Єрьоменко, Дзарасов, передрікали це. Звичайно, до тієї конкретики, що, скажімо, пострадянська Україна зійде з 7-го місця в Європі на передостаннє; і що життєрадісний за своїм характером український народ виявиться (згідно нинішнім загальноєвропейським опитуванням) найнещаснішим, — ніхто не доходив, — але головне було схоплене.

Складніше судити про можливість передбачення харизматичних осіб масштабу Гітлера. Але можна задуматися про слова К. Маркса: «На будь-якому сільському кладовищі лежать і Ньютони, і Наполеони». Або: «Коли суспільству буде потрібен Наполеон, — він з'являється». Мабуть, розшифровкою осіб просто ніхто не займається; і опам'ятовуються, коли вже пізно. До речі, Р. Хасбулатов ще в середині 80-х говорив, що до влади прийде Єльцин (за що і поплатився); а протягом останніх років правління «царя Бориса» легко було передбачити прихід до влади лідера типа Путіна.

Втім, все це є близьким до ворожіння на кавовій гущі. Що ж стосується пошуку міцних основ для прогнозів суспільних змін, то він є дійсно утрудненим; і ми (не зважаючи на «опір»), в основному тут солідарні з Адамом Ротфельдом. Суспільна форма руху матерії характеризується підвищеною невизначеністю, взаємопереходами, які важко помітити, а отже, непередбачуваністю [4].

Та все ж «зачіпки» для передбачення, а значить, — і для сприяння позитивам, і попередження негативів, — тут є. Уявляється, що основою для пошуку істини, у тому числі в контексті передбачення суспільних зрушень, є система цивілізаційних цінностей, тобто, цінностей культури, що розглядається з позицій стану енергії духу і вектора життєво важливих змін, що насуваються.

Цінності культури, властиві тій або іншій цивілізації, лише зовні видаються чимось поверхневим. Насправді, — це фундаментальні основи людського буття. Саме цінності визначають, настільки важливі для долі народів життєві сенси; саме вони утворюють підставу поведінкового стереотипу тієї або іншої людської спільності. Згідно думці Тейяра де Шардена, цінності, — це щось дуже глибоке; глибше лише гени.

Передбачаємо, що опоненти можуть привести докази того, що життєві цінності при переході від однієї епохи до іншої істотно

змінюються; тобто, вони не є стійкими. Дійсно, наприклад, після краху СРСР, і запанування досить вульгарного варіанту ринку, homo sovieticus на наших очах істотно трансформувалася. Якщо символом простолюдина в радянські часи була (на ВДНГ в Москві) статуя робітника і колгоспниці, то нинішню Україну не випадково втілює вульгарно-екзотична баба Параска, — яка, не соромлячись, показувала опонентам голий зад.

Так само феномен «радянська людина» істотно відрізнялася від типового простолюдина царської Росії і т. д. А якщо порівнювати типажі «верхніх рівнів», то також зовсім не можна уявити героя фільму «Ад'ютант його. превосходительства» в ролі, скажімо, секретаря райкому партії.

Так, дійсно, типажі простолюдинів і еліт від епохи до епохи суттєво різняться і своєю подобою, і цінностями. І, скажімо, молодий китаєць часів культурної революції епохи Мао і юнак сучасного Китаю — це персонажі різні.

Та все ж, — при всій несхожості, що фіксується, глибинний ціннісний стрижень кожного народу залишається незайманим. По аналогії з тим, як змія міняє шкуру, — в людських співтовариствах за часів ключових поворотів змінювалися лише верхні ціннісні шари, які «призначені» для адаптації до відповідних ситуацій. Глибинні ж шари, які створюють основу ідентичності, залишаються незайманими. Наприклад, та характеристика-алегорія, згідно якої західноєвропейці, — це цегла, слов'яни — це пісок, а японці — глина, — залишається від епохи до епохи непорушною. Одинадцять унікальних ціннісних «ідолів» китайця, — як от: його тисячолітня прихильність до культу предків; готовність заради кращого майбутнього обходитися в харчуванні жменюю рису; поступовість і спадкоємність у реформаторстві як наслідок страхів перед крутими змінами; шанування держави і його слуг-чиновників; специфічний патріотизм у вигляді готовності працювати на Піднебесну, проживаючи в іншій країні, — все це так само непорушно, як непорушні звички оцінювати все, що відбувається, з позицій «Дао», що включає «їнь» і «янь».

Зазначимо, що відмінності в ціннісних основах характерні не лише для багатокраїнових цивілізацій; але і для окремих країн, що знаходяться в рамках однієї цивілізації. Так, українці і росіяни, будучи слов'янами, характеризуються і стійкими відмінностями, які можна характеризувати як ціннісні. Так, якщо українці індивідуалісти, то росіяни — колективісти; якщо

росіяни є налаштовані проімперськи при будь-яких формаційних змінах, то українці плавають як риби у воді в умовах безвладдя і так далі. І хоча в ході опитування приблизно 60 % українців хотіли б бачити на чолі держави не нинішніх українських вождів, а В. Путі-на, — це вподобання швидко випарувалося б, якби В. Путін опинився в ролі керівника країни насправді.

Як бачимо, цінності є щось стійким, а крім того, — таким, що впливає на перебіг історичних процесів і, відповідно, — на активізацію, або ж гальмування доленосних змін.

Характерно, що самі цінності, залишаючись тими ж, можуть то завмирати, вирушати «в тінь», то активізуватися. Тобто цінності, при всій своїй стійкості, залежно від ситуації переживають різні фази активності, а значить, — впливовості. Так, історично ще недавно, в основному, під впливом колоніальної залежності, цивілізаційні цінності переважної частини людства прийшли до стану занепаду, і навіть, — як здавалося, — зникнення. І не випадково великий історик Арнольд Тойнбі навіть у 30-х роках минулого століття, тобто історично недавно, — писав про те, що зі всіх світових цивілізацій залишилася одна, євроатлантична, а всі інші цивілізації прийшли до занепаду і пропадають з арени внаслідок колоніальної залежності країн, чи то (народи СРСР) унаслідок панування атеїзму, але виявилось, що цивілізації були живі; вони як би пішли в підпілля [3].

Варто було зруйнуватися колоніальній системі, як культури не лише «проявилися», але і відтворили потужний ефект ренесансу. Те ж сталося (хоча у меншій мірі) в пострадянських країнах колишнього СРСР.

Одночасно, у зв'язку з наростаючим конформізмом і гегемонією західного світу (особливо США), — зазнали прискореної ерозії культури євроатлантизму, особливо, протестантизму. Ці трансформації, включаючи гедонізм і культ споживача, стали все більше зумовлювати тенденції сходження з лідерського п'єдесталу США і країн Західної Європи. Адже навіть Національна розвідувальна рада США в документі «Доповідь — 2020», представленому Конгресу США, відзначила цю перспективу. У доповіді констатується, що якщо ХХ століття було століттям Америки, то ХХІ століття буде століттям Китаю, що очолює групу країн, що сходять, позначених аббревіатурою БРІК (Бразилія, Росія, Індія, Китай).

Мені здається, що наведені, а також інші дані, які стосуються планетарних змін підтверджують висунуту тезу про динаміку розвитку як основу прогнозування осяжних перспектив змін суспільних (у т. ч. економічних) систем в масштабі як окремих співтовариств, так і планети.

Немає сумніву і в тому, що прогноз, заснований на аналізі культурних трансформацій, дозволив би запобігти багатьох катаклізмів, у тому числі, — світовій фінансовій кризі, виявивши її ембріональні зачатки в початковій стадії. Річ у тому, що причини і джерела нинішньої фінансової кризи в своїй основі вже на старті носили в основному ціннісний характер. Адже боргові спекулятивні механізми, які послужили імпульсами для кризи, породжені були розгулом споживацтва, що запанував в Сполучених Штатах в результаті деградації протестантської культури. Саме схильність до споживацтва як сенсу життя (а не лише способу задоволення потреб) зумовила втягування країни, а потім і світу в азартну гру у всесвітньому фінансово-ринковому казино. Причому розкручування цих процесів обумовлене не якимсь окремим (фондово-ринковим, або якимсь іншим) механізмом, а спільною переорієнтацією всієї фінансово-економічної системи на нестрим-не і жадібне спекулятивно-боргове збагачення, яке здійснювалось за рахунок виснаження відсталих економік решти світу. Про масштабність нееквівалентного привласнення Сполученими Штатами чужого багатства свідчить той факт, що населення США, яке становить приблизно 5% населення планети, привласнює до 40% споживчих благ. Відомо всім і те, що американські власті не лише не перешкоджали, але і заохочували надходження зовні фінансів і споживчих благ за рахунок багатократних перепродажів одних і тих же боргових зобов'язань, причому масштаб таких спекулятивних операцій щорік у багато раз перевершував величину американського ВВП [2].

При цьому владі Сполучених Штатів було цілком зрозуміло, що крах фінансової піраміди, яка роками вибудовувалась, був неминучим; і що фінансова «пожежа», — як наслідок краху піраміди, затягне у вир кризи (тобто у фінансову катастрофу) всю планету.

Сумнівів немає, — якби Сполучені Штати виявилися б країною відповідальною, — а такими вони були, коли сповідували протестантизм, — спекулятивно-боргова фінансова

модель була б неможливою. І світ не опинився б, — навіть, за наявності кризових ситуацій, — у такому катастрофічному стані.

Нам можуть сказати, що криза планетарного масштабу була в 1929—1933 роках; і що тоді докорів в адресу тієї або іншої країни, і її властей не було. Все це так, проте, то була інша за своєю природою криза. В ті часи долю економік визначав стихійний ринок; тоді держава, як прийнято було говорити, виконувала роль «нічного сторожа». Нині ж кожна високорозвинена економіка є оснащеною системою механізмів і інститутів (у тому числі законодавчою базою), що дозволяють реагувати на кризові сигнали «раннього сповіщення», і відповідно, стримувати або ж блокувати небезпечні тенденції.

Звичайно, і сучасний світ не застрахований від несподіванок. Проте, оскільки йдеться про нинішню фінансову кризу, — то застережень тут було предостатньо.

Відзначимо, що світовій кризі, яка остаточно оформилася в 2008 р., у передкризові роки передували потужні фінансово-кризові поштовхи, що мали ту ж природу, і ті ж джерела, як і нинішня світова криза. При цьому, звичайно ж, запобігти входженню кризи в гостру фазу Сполучені Штати могли. Адже ця країна «вироснула» кризу цілком свідомо, — в гонитві за казковим збагаченням; і це при тому, що саме Сполучені Штати найбільшою мірою мали в своєму розпорядженні механізми, які забезпечують запобігання кризово-фінансовій ескалації.

Викладене свідчить про те, що людство в даному конкретному випадку зіткнулося із фактом відсутності прогнозу і дійсних заходів не через незнання, а з причини їх невиконання. Про наближення кризи в Сполучених Штатах знав багато хто, у тому числі могутній голова федеральної резервної системи США Грінспен. Проте кожному з володарюючих «знавців» у суто персональному плані «гонитва за кризою» була особисто вигідна; і з цієї причини вище керівництво і еліта США зайняли позицію страуса.

Уявляється, що зазначена обставина, тобто явна вигідність для певних впливових співтовариств процесів визрівання економічних (а значить, і соціальних) катастроф, — людством (а не лише окремими країнами) повинно бути усвідомлено.

Висновки повинні полягати в тому, що прогнозування зародження фінансових (тобто, і економічних) криз, а рівно, і вирішення завдань із їх запобігання мають бути перенесені з рівня окремих країн на наддержавний рівень. Мова може йти чи

то про впливовий орган, — чи то про «двадцятку» країн, чи то про який-небудь варіант. Якщо подібного стеження, запобігання і блокування кризових ситуацій, які зароджуються, не буде, — людство зіткнеться з кризовими наймасштабнішими катастрофами, руйнівна сила яких із зрозумілих причин (посилення глобалізації і так далі) прискорено наростатиме.

Як і зараз, — багато що надалі визначатиметься ціннісною стійкістю перед спокусами спекулятивної омани; або ж, навпаки, ерозією цінностей тих або інших співтовариств.

Можна апріорі визначити, що підвищеною стійкістю у частині спекулятивного збагачення будуть і надалі володіти країни ісламу. Стримуючим чинником виступає тут сама релігія, що відкидає лихварство і його сучасні похідні.

Втім, зараз, у зв'язку з нинішньою кризою, на порядку денному людства на повний ріст постала проблема визначення тих віх, відповідно до яких світогосподарську систему можна зробити кризостійкою. Світова фінансова криза, переростаючи в кризу загальноекономічну, істотно загострює, — а тому і оголяє, і робить видимими вади, що існують в світосистемі.

Нині спільним місцем у виступах як учених і політиків, так і світових лідерів стало положення про те, що світ після кризи стане іншим. Я з цим погоджуюсь, і спробуємо в рамках даної статті хоч би у вигляді переліку викласти положення про те, що повин-но змінюватися в системі господарювання посткризового світу.

По-перше, — і це головне, — необхідно замінити модель ринкового фундаменталізму, що існує нині, тобто модель радикально-ліберальну на інституціонально-кейнсіанську, що є важливим з позицій і регулятивних, і соціальних.

Почнемо з того, що сама назва пануючої нині моделі, тобто термін «ліберальна», вводить в оману. Адже в розхожому сенсі лібералізм, — це лише позитив, оскільки у всіх випадках йдеться про свободу. І, звичайно ж, при поверхневій оцінці, тобто оцінці обивательській, лібералізм в економіці негативну реакцію викликати не може.

Проте, по суті своїй лібералізм в економіці не настільки вже позитивний. Адже найповніша свобода дій в економіці це, — навіть при відсутності зловживань, — «затоптування» сильного слабким, що нічим не стримується, в економічній і в соціальній сфері. І не випадково, радикальний (тобто нічим не обмежений)

лібералізм в економіці асоціюється з життям за законом джунглів, — де сильний загризає слабого.

Нагадаємо, що впроваджувана в Україні, як і в Росії, на зорі незалежності ліберальна модель у вигляді рецептів МВФ (тобто Вашингтонського консенсусу) затигнула економіки цих країн в економічну катастрофу.

Почалося все з того, що щонайпотужніша ударна ринкова хвиля знесла (як неринкові) високотехнологічні комплекси. Падіння в Україні (65 %!) виявилось за світовими критеріями рекордним. Популярні (що розкручувалися ЗМІ) гасла «Чим менше держава, тим краще», «Ринок сам все розставить», дорого обійшлися Україні; вони, окрім іншого, посилили криміногенну ситуацію, яку до цих пір не вдається блокувати. Як писав відомий шведський політолог Андерс Ослунд, «Україна, — це небувалий у світі транзит із високотехнологічності в середньовіччя» [5].

Звичайно, — якщо в одному місці вибуває, — в іншому прибуває. США, як і інші країни Заходу, скористалися тією ж ліберальною моделлю із зворотним знаком. Сотні мільярдів доларів за рахунок витоку ресурсів, що подешевшали, з країн колишнього СРСР розмістилися в офшорних зонах і, в основному, в американських банках. Та ж ліберально-монетариська модель раніше (у 1980-х роках) вивела з ладу економіку більшості країн Латинської Америки; у результаті 1980-і роки позначені на латиноамериканському материках як втрачене десятиліття.

Нині ліберально-ринкова модель, що конструюється та ініціюється Сполученими Штатами, опинилася на подив адаптивною до сучасної планетарної ситуації. Так, із завершенням переходу до «потрібного» варіанту ринку величезного масиву пострадянських² і латиноамериканських країн, ринкова проамериканська модель була підігнана під завдання викачування ресурсів з тих комор планети, що були позбавлені інституційних замкових пристроїв, — тобто, в основному, з країн слаборозвинених. І хоча технологічна перевага Америки дозволяла їй прискорено збагачуватися за рахунок звичайних і цілком прийнятних ринково-корпоративних механізмів, — цього здалося мало. Мало хоча би тому, що

² Ми уникаємо формулювання «пострадянських», оскільки в Польщі, Угорщині та інших країнах Центрально-Східної Європи ще до розпаду СРСР не тільки «вижив» ринковий менталітет, але і функціонував, — хоча і фрагментарно, — ринок. У країнах же пострадянських (окрім країн Прибалтики) приживлення ринку почалося з нуля.

безмежним виявився апетит банкірів, представників різ-них фондів, агентств та і самих власників вищої категорії. Та і для підживлення споживацької морелі, що розкручувалась ураганно, самих по собі конкурентних переваг США було явно недостатньо. Тут і знадобилося розбудити спекулятивні сили, що дримали в ринкових стосунках. Причому саме Сполученим Штатам зробити це було відносно легко, оскільки в їх розпорядженні були і влада над світовою валютою (доларом), і краща в світі фінансова система, і найбільш розвинений і всепронизуючий фондовий ринок. Було цілком зрозуміло, що завищене використання всіх цих інститутів і інструментів у цілях спекулятивного збагачення приведе до кризи. Адже зворотною стороною такого, паразитичного за своєю природою збагачення американської еліти, а також розкручування споживчих сподівань народу, не міг не стати крах світового фінансового порядку і руйнування як потужних, так і слабких економік. У тому числі, — економіки ініціатора спекулятивної пандемії, тобто, Сполучених Штатів.

Сумнівів немає, еліта США стривожилася скоєним; і заходи щодо зміни моделі розвитку країни не змушують на себе чекати. Схоже навіть, що в країні є впливові сили, готові «перегнути палицю». Так, не без здивування дізнаєшся, що в антикризовій розробці, призначеній для Обама, йдеться не лише про непридатність для США пануючої нині ліберальної моделі, але і про перевагу моделі авторитарної держави, аналогом якої є економічні системи Росії і Китаю.

Цілком зрозуміло, — роль держави, у тому числі в Західних економіках, у посткризовому періоді повинна істотно підвищитися. Проте сенс змін має бути не стільки в однобічному підвищенні ролі держави, скільки в гармонійному державно-ринковому синтезі, в рамках якого підвищиться регулююча функція держави при збереженні ринкових стимул-реакцій. Моделі ж, що прижилися в Росії і Китаї, обумовлені прагненням компенсувати нерозвиненість інститутів регулювання ринку. Сумнівів немає, у міру дозрівання модерних ринково-державних систем лібералізація в цих країнах немінуча. США ж не має цих проблем. Тому китайська або російська модель там є неприйнятною.

Існує велика вірогідність і того, що в післякризовій ситуації будуть здійснені істотні заходи, що забезпечують як трансформацію світової архітектури, так і інституційне облаштування глобальної економіки.

Найбільш вірогідними на наш погляд опиняться наступні світогосподарські трансформації:

- По-перше, — світ, на відміну від нинішнього, стане багатополярним, і Сполучені Штати опиняться лише одним з полюсів. Відповідно, як реакція на надмірність глобалізації, відбуватиметься інтенсивна регіоналізація економічного простору планети. Додатковим чинником, що прискорює регіоналізацію в багатодержавному варіанті, все більшою мірою виступає ефект масштабу, тобто зростання ефективності бізнесу в великих регіональних об'єднаннях порівняно з дрібним. Свідченням цього є і те, що ТНК, ганяючись за вигодами і прискорено освоюючи Китай і Індію, самі швидко збільшуються, підлаштовуючись під ці гіганти за допомогою злиття і поглинань. Зрозуміло, що в такій ситуації самотні країни (у тому числі Україна) відчуватимуть дискомфорт щодо інвестицій від великих ТНК.

- По-друге, — долар, після виведення світової економіки з кризи, перестане бути головною світовою валютою; він може бути навіть замінений чимось начебто «Амеро», оскільки виконувана ним функція «світових грошей» і резервної валюти є істотно дискредитованою. А, крім того, масштаб доларової маси, що скуп-чилася, для безкризової ситуації є надмірним. Буде кілька світових валют, і світ, найімовірніше, користуватиметься удосконаленими механізмами вивіреної взаємної конвертації.

- По-третє, міжнародні економічні організації, — МВФ, СОТ, Всесвітній банк, — мають бути замінені іншими, оскільки всі вони, — в нинішньому їх варіанті, — обслуговують переважно інтереси сучасного світового лідера — Сполучених Штатів. Поряд з нині чинним, актуальним представляється створення і деяких інших міжнародних організацій, — у тому числі тих, що забезпечують інституційне облаштування світової господарської системи, яка нині є регулятивно аморфною і інституційно оголеною. Уявляється, що необхідним буде і регулятивна повноцінна міжнародна організація, яка буде викорінювати спекулятивні тенденції, що порушують безпеку світогосподарської системи.

- По-четверте, — буде актуалізуватися довгострокове прогнозування тенденцій розвитку світової економіки і світогосподарської системи, що зажадає створення інститутів, наділених відповідними функціями.

• По-п'яте, — має бути істотно вдосконалена діяльність рейтингових агентств, оскільки в їх нинішньому стані вони піддаються спокусі високого оцінювання структур, що «розбухають» за рахунок спекулятивно отримуваних доходів, через що в програші опиняються суб'єкти, які діють у сфері реальної економіки, і «обділені» спекулятивними наростами.

• По-шосте, бажане створення міжнародних організацій, що забезпечують аналіз ціннісних аспектів функціонування окремих країн і багатодержавних співтовариств. Діяльність таких організацій забезпечила б поліпшення взаєморозуміння, а значить і взаємодії різних цивілізаційних світів, що запобігало б конфліктам. Так, не виключено, що наявність підходів, що враховують мен-тальність країн ісламу, могла б запобігти спалаху тероризму, а знання традицій африканських племен (на південь від Сахари) допомогло б уникнути того нав'язливого втручання в життя африканців, що, зруйнувавши багатовікову стабільність, спровокувало не лише невідому раніше масштабну корупцію, а й міжплемінні війни.

Література

1. Бердяев Н. О рабстве и свободе человека. Опыт персоналистической метафизики. — М.: Республика, 1995. — 375 с.
 2. Делягин М. Мировой кризис. Общая теория глобализации. — М.: Инфра, 2003.
 3. Неклесса А. Конец цивилизации, или Конфликт истории // МЭИМО. — 1999. — № 3. — С. 36.
 4. Ротфельд А. Куда идет мир // Европа. — 2008. — № 1.
 5. Ослунд А. Десять лет спустя распада Союза. Преимущества радикальной реформы // Неприкосновенный запас. — 2001. — № 6.
 6. Хантингтон С. Кто мы? — М.: Транзиткнига, 2004.
- Статтю подано до редакції 23.06.10 р.

IV ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ

УДК 336.14:52

А. Є. Буряченко, канд. екон. наук, доцент,